

Mikä sijaissyntytyksen avulla perheellistymisessä huolettaa lainsäätäjää?

Kohduttomien naisten lapsettomuus sai vuonna 2010 oikeusministeri **Tuija Braxin** aloittamaan selvityksen sijaissyntytyksen sallimisesta Suomessa. Kansalaiskirjeissä kohduttomat naiset kertoivat sijaissyntytyksiellön aiheuttamasta pettymyksistä, koska laki esti – ja estää edelleen – heitä saamasta geneettisesti omaa lasta. Sijaissyntytyksen kieltä oli yksi harvoista rajoituksista, joita lapsettomuushoidoille asetettiin hedelmöityshoitoilaisissa vuonna 2007.

TEKSTI: KAISA KIVIPURO

Oikeusministeriön selvityksessä suomalaiset viranomaiset, järjestöt ja lääketieteen edustajat pääsivät lausumaan kantansa sijaissyntytyksestä. Lapsettomuusjärjestöjen lisäksi useat viranomaiset ja lääketieteelliset järjestöt ottivat kantaa sijaissyntytyksen sallimisen puolesta. Muun muassa valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta (ETENE), sosiaali- ja terveysministeriö ja Lääkäriliitto olivat sitä mieltä, että sijaissyntytyksellä voitaisiin yksittäisissä tapauksissa sallia. Yksittäisissä tapauksissa viitattiin useimmiten naisiin, joilla ei ole kohtua tai heidän muu terveydellinen tila estää raskaaksi tulemisen.

Huoli uusista perheellistymistävoista
Sijaissyntytystä koskevissa lausunnoissa yhtenä suurimpana huolena näyttäytyi perheen ja äitiyden piristytuminen, kun synnyttävä nainen ei toimikaan lapsen äitinä. Sijaissyntytyksen lähtökohtaisesti ongelmalliseksi, koska perheellistymisen ei tapahdu totutulla tavalla. Erityisesti huoli sijaissyntyttäjän ja syntävän lapsen suhteesta nähtiin riskialttiina

SIJAISSYNNYTYKS NÄHTIIN MONIMUTKAISENA PROSESSINA, JOSTA EI OLE TARPEKSI TUTKITTUA TIETOA.

järjestelyn onnistumisen kannalta: mitä jos sijaissyntyttäjät ei haluakaan luopua lapsesta? Useat lausunnonantajat vetosivat myös tutkimustiedon puutteeseen.

Lausunnotkierroksen jälkeen selvitystyö päätettiin lopettaa, ja sijaissyntytyksiellön jätettiin voimaan. Oikeusministeriö perusteli päätöstään sillä, että sijaissyntytyksellä nähtiin monimutkaisena prosessina, josta ei ole tarpeeksi tutkittua tietoa.

Tiedon vai huolien mukaista päätöksentekoa?

Tutkimustiedon vähyteen on kuitenkin ehdotettu ratkaisuja. Väestöliiton apulaisylilääkäri Viveca Söderström-Anttila ja ylilääkäri Anne-Maria Suikkari peräänkuuluttivat sijaissyntytyksen sallimisen puolesta Duodecim-lehden (21/2016) pääkirjoituksessa syksyllä 2016. He ehdottivat, että Suomen poliitikot ja viranomaiset antaisivat heille luvan huolellisesti valmistella ja suorittaa kymmenen hedelmöityshoitoon perustuvaa sijaissyntytyksjärjestelyä. Näin sijaissyntytyksistä saatisiin kerättyä kaivattua tutkimustietoa, vieläpä suomalaisessa toimintaympäristössä.

Vaikuttaisikin siltä, että suuri osa suomalaisista lääketieteilijöistä toivoisi voivansa auttaa lapsettomuudesta kärsiviä saamaan lapsen. Onkin huomattava, että lääketieteellisenä toimenpiteenä sijaissyntytykseen liitettävä hedelmöityshoito ei eroa perinteisestä IVF-hoidosta. Erona on vain se, ettei alkioita siirretä äidin vaan sijaissyntyttäjän kohtuun.

Kun perheellistymisen prosessiin osallistuu ydinperheen ulkopuolisiksi katsottuja toimijoita, pelko sukulaissuhteiden monimutkaistumisesta ja haurastumisesta herkästi lisääntyy. Nämä pelot ovat intuitiivisia ja ymmärrettäviä, kun kyseessä on uusi tapa muodostaa perhe. Luovutettujen sukusolujen käyttö hedelmöityshoitoissa aiheutti vastaavanlaisia pelkoja, kun niiden käyttämisen sallimisesta neuvottiin hedelmöityshoito-

lakia valmisteltaessa. Lahjasukusolujen käyttämisen sallimiseen oltiin kuitenkin lopulta valmiita.

On kuitenkin tärkeää erottaa pelkkiin oletuksiin perustuvat huolet tietoon perustuvista, tutkimuksella selvitetystä huolista. Se on oleellista etenkin silloin, kun niiden perusteella säädetään maamme lakeja.

Lisäksi sijaissyntytystä koskevan tutkimustiedon totaalinen puute perustuu väärään tietoon. Kansainvälistä tutkimusta on tehty jo useampi vuosikymmen. Lisäksi niiden tulokset eivät viittaa sijaissyntytyksen haitallisuuteen tai lähtökohtaiseen ongelmallisuuteen. Tutkimukset, joissa tarkastellaan sijaissyntyttäjän ja lapsen hyvinvointia, eivät tue sijaissyntytyksestä esitettyjä huolia.

Siksi olisikin oleellista pohtia, pitääkö sijaissyntytykset kieltää vain oletettuihin huoliin vedoten.

Kaisa Kivipuro on tutkija ja tohtorikoulutettava sosiologian oppiaineessa Helsingin yliopistossa. Hänen väitöskirjansa käsittelee tahatonta kohduttomuutta. Lisätietoa tutkimuksesta: <http://blogs.helsinki.fi/kivipuro/>

ON OLEELLISTA POHTIA, PITÄÄKÖ SIJAISSYNNYTYKSET KIELTÄÄ VAIN OLETETTUIHIN HUOLIHIN VEDOTEN.

Sijaissyntytyks Suomessa

Sijaissyntytyks on lääkäriavusteinen lisääntymismenetelmä, jossa sijaissyntyttäjät saetaan raskaaksi ja synnytyksen jälkeen niin kutsutut aiotut vanhemmat toimivat lapsen vanhempiina. Toisin sanoen sijaissyntyttäjät kantaa raskauden ja synnyttää lapsen äidin puolesta.

Useimmiten hoito tehdään aiotujen vanhempien sukusoluilla, mutta hoidossa voidaan käyttää myös luovutettuja sukusoluja. Munasolu ja siittiö hedelmöitetään majalla IVF-tekniikalla (*in vitro fertilisation*, koeputkihedelmöitys) ruumiin ulkopuolella ja alkio siirretään sijaissyntyttäjän kohtuun kasvamaan.

Suomella on kokemusta sijaissyntytyksen järjestämisestä, mitä harvemmalla eurooppalaisella valtiolla on. Koska hedelmöityshoitoja säätelevä laki saatiin Suomeen vasta vuonna 2007, se mahdollisti sijaissyntytyksjärjestelyiden toteuttamisen ennen lain voimaantuloa. Vuosina 1991–2007 IVF-hoitoon perustuvia sijaissyntytyshoitoja tehtiin Suomessa 17 parille ja hoitojen seurauksena syntyi 11 lasta.

Hedelmöityshoitolaki (8.6 §) kieltää lääkäriavusteiset sijaissyntytykset. Niin sanotut perinteiset sijaissyntytykset, jotka tehdään omatoimisesti inseminaatiolla ja jossa käytetään sijaissyntyttäjän omaa munasolua, ovat sallittuja. Laki ei myöskään estä sijaissyntytyshoidon suorittamista ulkomailla tai ilman palkkiota suoritettavaa altruistista eli sijaissyntyttäjän auttamishaluun perustuvaa sijaissyntytystä, jossa IVF-hoito suoritetaan ulkomailla. Käytännöt kuitenkin vaativat vanhemmuuden määräytymiseen perustuvia toimenpiteitä, koska Suomen laki katsoo synnyttäjän olevan lapsen äiti. Lisäksi ulkomailla tapahtuviin kaupallisiin sijaissyntytyksjärjestelyihin liittyy suuria eettisiä ongelmia.